

ANTROPOMETRIJSKA I SOCIODEMOGRAFSKA OBELEŽJA LEČENIH ALKOHOLIČARA

UDK 572.5.087+316.662]:613.81

Živko Vlaškalić¹, Verica Božić-Krstić², Biljana Zobenica-Vujović¹, Zoran Parčetić¹

¹ZC „Dr R. Simonović“, Sombor

²Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno-matematički fakultet,
Departman za biologiju i ekologiju, Novi Sad

Izvod: Alkoholizam je hronična, progresivna bolest, recidivantnog toka, koju karakteriše želja za pijenjem alkoholnih pića u cilju postizanja zadovoljstva. U kasnijoj fazi bolesti nastaju telesna i duševna oštećenja kao posledica prekomerne i dugotrajne upotrebe alkohola.

Cilj rada je bio da utvrdi morfološke karakteristike, stanje uhranjenosti i sociodemografsku strukturu alkoholičara, kao i međusobnu povezanost ovih obeležja. Ispitano je 60 muškaraca koji se hospitalno leče zbog alkoholne zavisnosti na odeljenju za alkoholizam, narkomaniju i granična stanja, Zdravstvenog centra „Dr R. Simonović“ u Somboru. Merenje je izvršeno prema uputstvu i metodama Internacionalnog biološkog programa: visine tela, dužine noge, mase tela, širine ramena, širine karlice, širine grudnog koša, dubine grudnog koša i obima grudnog koša. Za procenu stepena uhranjenosti korišćen je Indeks telesne mase (BMI). Prosečna starost ispitanika je 49,1 godina, visokog su telesnog stasa (174,9 cm), normalno su uhranjeni (BMI = 24,57 kg/m²), završili su srednju školu (80%), nezaposleni su (po 80%), neoženjeni ili razvedeni (po 43,3%), češće žive na selu (63,3%), ranije su već lečeni od alkoholizma (86,7%), a u porodici je alkoholizam zastupljen sa 96,7% i najčešće je povezan sa poremećajem u strukturi ličnosti (56,7%).

Ključne reči: antropometrijska obeležja, sociodemografska obeležja, uhranjenost, alkoholičari

Uvod

Alkoholizam je hronična, progresivna bolest, recidivantnog toka, koju karakteriše želja za pijenjem alkoholnih pića u cilju postizanja zadovoljstva. Ponovljena upotreba alkoholnih pića ima nepovoljan efekat na telesno i psihičko zdravlje onoga ko uzima alkoholna pića, na njegovo socijalno prilagođavanje i radnu sposobnost (Marić, 2005). Alkoholičari su osobe koje su zbog prekomerne i dugotrajne upotrebe alkoholnih pića postale zavisne od alkohola i ispoljavaju poremećaje u oblasti psihičkog i fizičkog zdravlja i poremećaje u odnosima sa drugim osobama, kao i poremećaje svog ekonomskog stanja (Kapamadžija, 1989). Najznačajnije socio-ekonomske posledice alkoholizma su gubitak osećanja za svoju ličnost, za svoju porodicu, razgradnja porodice i njeno ekonomsko propadanje, negativne vaspitne reperkusije

po decu, zanemarivanje obaveza prema radu i odsustvo sa rada (apsentizam), dolaznje u sukob sa ljudima i zakonom uz visok indeks kriminogenosti i saobraćajne incidentnosti kao i značajni finansijski izdaci društva radi lečenja alkoholičara i socio-ekonomske pomoći njima i porodicama. Sama činjenica da neko uzima alkoholna pića, povremeno, odmoreno i razumno, ne dopušta naziv „alkoholizam“, ukoliko nisu ispunjeni prethodni uslovi, tačnije štetne posledice (Petrović, 2000).

Antropometrijska obeležja daju sliku o morfološkom izgledu, zdravstvenom stanju, fizičkoj kondiciji, telesnoj građi čoveka, kao i o strukturi ljudske populacije. Na formiranje ovih karakteristika, kao i kod svih živih bića, deluju genetički činioci i faktori spoljne sredine. Međutim, za čoveka je karakteristično i jedinstveno delovanje bioloških i socio-kulturnih procesa. Zbog toga se pri proučavanju čoveka mora uzeti u obzir niz faktora, pre svega geografskih, fizičkih, kulturnih, socijalnih i istorijskih, koji direktno utiču na formiranje osobina ljudi. Mnogim antropološkim istraživanjima dat je uvid o telesnoj građi odraslog stanovništva u Vojvodini (Božić, 1976, Gavrilović i Božić-Krstić, 1981, Pavlica, 1996; 2004, Božić-Krstić i sar., 2001).

Uhranjenost predstavlja zadovoljenost organizma hranjivim i zaštitnim materijama i ima značajan uticaj na telesne i fiziološke karakteristike, biohemijski sastav, funkcionalnu sposobnost i zdravstveno stanje organizma. Visina i masa tela najčešće se koriste za određivanje uhranjenosti (Cocciari i sar., 2002; Öner i sar., 2004; Vlaškalić i Vlaški, 2005; Rakić i sar., 2008.).

Cilj rada je bio da se utvrde morfološke karakteristike, stanje uhranjenosti i sociodemografska struktura lečenih alkoholičara, kao i međusobna povezanost ovih obeležja.

Materijal i metod

Ispitano je 60 muškaraca koji su se hospitalno lečili zbog alkoholne zavisnosti na odeljenju za alkoholizam, narkomaniju i granična stanja, ZC „Dr R. Simonović“ u Somboru, koji su dali pisanu saglasnost na osnovu prethodne informacije.

Merenje je izvršeno prema uputstvu i metodama Internacionalnog biološkog programa. Izmereni su: visina tela, iliospinalna dužina noge, masa tela, biakromialna širina ramena, bilioakromialna širina karlice, širina grudnog koša, dubina grudnog koša i obim grudnog koša.

U antropometrijskom istraživanju korišćeni su originalni antropološki instrumenti (Siber-Hegner, Schweiz) predviđeni Internacionalnim biološkim programom.

Za procenu stepena uhranjenosti korišćen je index telesne mase – BMI, koji predstavlja količnik telesne mase izražen u kilogramima i telesne visine izražene u metrima na kvadrat.

Analizirana su sledeća sociodemografska obeležja: starost, mesto stanovanja, školska sprema, zaposlenost, bračno stanje, dužina alkoholičarskog staža, ranije lečenje od alkoholizma, alkoholizam u porodici i psihijatrijski komorbiditet. U definisanju određenih socijalnodemografskih obeležja, pored psihijatrijskog pregleda i socijalne ankete, korišćeni su rezultati psiholoških testova i podaci iz raspoložive medicinske dokumentacije.

Pri statističkoj obradi korišćeni su: deskriptivni statistički parametri: srednja vrednost (X), standardna devijacija (SD), minimum i maksimum svih vrednosti, koeficijent varijacije (KV) i interval poverenja.

U ovom istraživanju primenjene su: multivarijantne (MANOVA) i univarijantne analize (ANOVA), diskriminativna analiza, a za testiranje razlika Student-ov t-test (nivo poverenja p je manje od 0,05). Rezultati su prikazani tabelarno.

Rezultati

1. Antropometrijske karakteristike i indeks telesne mase

Osnovni statistički parametri telesnih karakteristika i indeksa telesne mase, dati su u Tabeli 1.

Tabela 1. Antropometrijske karakteristike i indeks telesne mase (BMI)

Table 1. Anthropometrics characteristics and Body Mass Index

Obeležje Characteristics	X	SD	Min.	Max.	KV	Interval poverenja	
Visina tela - Body height	174.90	7.02	156.00	185.00	4.01	173.09	176.71
Dužina noge - Leg length	96.33	4.14	86.00	102.50	4.29	95.26	97.40
Širina ramena - Shoulder breadth	37.40	2.21	32.00	44.00	5.92	36.83	37.97
Širina karlice - Pervis breadth	27.92	2.19	25.00	33.00	7.86	27.35	28.48
Obim grudi - Chest circumference	92.57	6.02	81.00	108.00	6.51	91.01	94.12
Širina grudi - Chest width	26.35	2.34	21.00	30.00	8.90	25.74	26.96
Dubina grudi - Chest depth	17.58	2.39	15.00	23.00	13.57	16.97	18.20
Telesna masa - Body weight	75.29	11.58	50.60	99.00	15.39	72.29	78.28
BMI	24.57	3.30	19.90	33.73	13.42	23.72	25.42

Iz table 1 se vidi da su pacijenti u proseku visokog telesnog stasa (174,90 cm), sa dužinom noge 96,33 cm, širinom ramena od 37,40 cm i širinom karlice od 27,92 cm. Srednji obim grudi u proseku je 92,57 cm a širina grudi 26,35 cm i dubina grudi 17,57 cm. Prosečna vrednost telesne mase je 75,29 kg, a BMI iznosi 24,57 kg/m².

U cilju određivanja stepena međusobne povezanosti izmerenih antropoloških osobina kao i indeksa telesne mase, izračunati su koeficijenti korelacije čije su vrednosti date u Tabeli 2.

Tabela 2. Koeficijenti korelacije između obeležja

Table 2. The correlation coefficient between the characteristics

Obeležja Characteristics	Visina tela	Dužina noge	Širina ramena	Širina karlice	Obim grudi	Širina grudi	Dubina grudi	Masa tela
Dužina noge - Leg length	0.807							
Širina ramena - Shoulder breadth	0.295	0.357						
Širina karlice - Pervis breadth	0.289	0.053	0.241					
Obim grudi - Chest circumference	0.435	0.174	0.258	0.787				
Širina grudi - Chest width	0.361	0.193	0.328	0.582	0.447			
Dubina grudi - Chest depth	0.354	0.069	0.042	0.427	0.702	-0.011		
Telesna masa - Body weight	0.500	0.262	0.273	0.754	0.881	0.422	0.589	
BMI	0.007	-0.156	0.146	0.692	0.762	0.282	0.469	0.866

Korelacionom analizom je utvrđena međusobna povezanost izmerenih antropoloških osobina i indeksa telesne mase kod lečenih alkoholičara.

Na osnovu prikazanih vrednosti koeficijenata korelacije uočava se da je najveća povezanost između visine tela i dužine noge, koja iznosi 0,807. Ovo ukazuje na jaku povezanost longitudinalnih mera; takođe je visoka vrednost koeficijenata korelacije između mase tela sa obimom grudi i BMI, kao i mase tela i širine karlice, odnosno obima grudi i širine karlice. Ovo pokazuje da masa tela i transverzalne (širinske) dimenzije trupa imaju statistički značajne i u proseku visoke korelacije. Negativna korelacija postoji između dužine noge i BMI (-0.156).

2. Sociodemografske karakteristike ispitanika

Starost. Prosečna starost lečenih alkoholičara je 49,1 godina. Najmlađi pacijent ima 29 godina a najstariji 74 godine. Varijabilnost ovog obeležja izražena je standardnom devijacijom (SD) koja iznosi 9,66 i koeficijentom varijabilnosti (KV) koji iznosi 19,67%. Interval poverenja se kretao od 46,6-51,6 godina.

Mesto stanovanja. Od ukupnog broja pacijenata, njih 22 (36,67%) žive u gradu a 38 (63,33%) žive na selu.

Školska sprema. Najviše pacijenata (n=48) ima završenu srednju školu (80%), osnovnu 10 (16,67%) a visoku školsku spremu ima samo 2 pacijenta (3,33%).

Zaposlenost. 12 pacijenata (20%) su u radnom odnosu a nezaposlenih ima 48, što čini 80% pacijenata.

Bračno stanje. Neoženjenih i razvedenih ima po 26 pacijenata (43,33%;43,33%) dok oženjenih ima svega 8 (13,33%).

Dužina alkoholičarskog staža. Prema dužini alkoholičarskog staža pacijenti su podeljeni u tri grupe: do 5 godina, od 5 do 10 godina i preko 10 godina alkoholičarskog staža. Najveći broj (n=46;76,67%) ima preko 10 godina alkoholičarskog staža, njih 10 (16,67%) se nalazi u grupi od 5 do 10 godina a svega 4 pacijenta (6,67%) ima do 5 godina alkoholičarskog staža.

Ranije lečenje od alkoholizma. 52 pacijenta (86,67%) je ranije lečeno od alkoholizma, što ukazuje na recidivantan tok bolesti. Prvi put se nalazi na lečenju 8 pacijenata (13,33%).

Alkoholizam u porodici. Alkoholizam u porodici je zastupljen u visokom procentu: 96,67% (n=58). Samo 2 pacijenta (3,33%) je izjavilo da u porodici niko nije konzumirao alkohol.

Psihijatrijski komorbiditet. Alkoholizam je najčešće udružen sa poromećajem u strukturi ličnosti – dijagnoza psihopatija je bila postavljena u 56,67% slučajeva (n=34). Ređe se sreću afektivni poremećaji – depresije i neuroze – 36,67% (n=22). Psihotični poremećaji su retki i sreću se kod 4 pacijenta, što iznosi 6,67%.

3. Međusobna povezanost dužine alkoholičarskog staža sa antropometrijskim i sociodemografskim obeležjima

Povezanost dužine alkoholičarskog staža sa antropometrijskim obeležjima data je u Tabeli 3, a sa sociodemografskim obeležjima u Tabeli 4.

U odnosu na dužinu alkoholičarskog staža pacijenti su podeljeni u tri grupe: do 5 godina, od 5 do 10 i preko 10 godina alkoholičarskog staža. Utvrđeno je da postoje

razlike između grupa po telesnim karakteristikama i da su vrednosti širine grudnog koša, telesne visine, telesne mase kao i BMI statistički značajno manje u grupi preko 10 godina alkoholičarskog staža u odnosu na prethodne dve grupe.

Tabela 3. Alkoholičarski staž i sociodemografska obeležja

Staž	do 5 god.	Od 5 do 10 god.	Preko 10 god.	Doprinos
Širina grudi	veće	umerene	manje	22,19%
Telesna visina	veće*	umerene*	manje	17,62%
Telesna masa	veće*	umerene*	manje	16,43%
Bmi	veće	umerene	manje	14,73%
Homogenost	100,00%	100,00%	82,26%	

* t-test nivo poverenja $p < 0,05$

Tabela 4. Alkoholičarski staž i sociodemografska obeležja

Staž	Do 5 god.	Od 5 do 10 god.	Preko 10 god.	Doprinos
Bračno stanje	oženjen*, neoženjen	neoženjen, razveden	razveden*	20,80%
Zaposlenost	zaposlenost*	zaposlenost	nezaposlenost*	10,21%
Ranije lečenje	NE	DA*	DA	8,10%
Homogenost	100,00%	100,00%	82,26%	

Utvrđeno je da postoje i razlike između grupa po sociodemografskim karakteristikama i da u grupi preko 10 godina alkoholičarskog staža ima više razvedenih, nezaposlenih i već ranije lečenih u odnosu na prethodne dve grupe.

Diskusija

Prosečne vrednosti izmerenih antropometrijskih obeležja odgovaraju podacima odraslih osoba koji su dobijeni ispitivanjem u Sremu, Banatu i Bačkoj (Pavlica, 2008), a vrednosti telesne visine odgovaraju visini odraslih Slovaka u Kisaču (Božić-Krstić i sar., 2004). Međutim, poređeni sa podacima odraslih Mađara u Vojvodini, uočavaju se veće vrednosti telesne visine naših ispitanika, a telesna masa, BMI i srednji obim grudi pokazuju manje vrednosti u odnosu na podatke koje iznose Pavlica i sar. (2004). Dobijene vrednosti mase tela i srednjeg obima grudi su značajno manje u odnosu na izmerene vrednosti Crnogoraca koji žive u severozapadnom delu Bačke, u naseljima Lovćenac, Sivac i Crvenka, a koje navode Pavlica i sar. (2007).

Dobijeni rezultati o postojanju korelacionih veza potvrđuju rezultate ranijih istraživanja na području Vojvodine koje su sprovedi Gavrilović i Božić (1974), koji govore o postojanju korelacionih veza između telesnih osobina.

Naši podaci se slažu sa podacima Smoleja i saradnika (1983), koji su utvrdili da su, longitudinalne mere tela u visokoj pozitivnoj korelaciji, a masa tela u pozitivnoj korelaciji sa obimima tela, dok su transverzalne dimenzije u pozitivnoj korelaciji sa obimima tela. Takođe, odgovaraju podacima Tanner-a (1988), koji je utvrdio da je visina tela u visokoj korelaciji sa dužinom noge ($r=0.864$) a i značajno povezana sa telesnom masom.

Dobijeni sociodemografski podaci se slažu sa podacima koje za alkoholičare iznose Doroški (1997) i Vlaški (1995).

Na osnovu prikazanih rezultata mogu se izvesti zaključci da su pacijenti visokog telesnog stasa (174,90 cm), normalno uhranjeni (BMI=24,57 kg/m²).

Prosečna starost lečenih alkoholičara je 49,1 godina, češće žive na selu (63,3%), završili su srednju školu i nezaposleni su (80%), nikada ženjeni (43,3%), ili razvedeni (43,3%), imaju preko 10 godina alkoholičarskog staža (76%), ranije su lečeni od alkoholizma (86,7%). Oni potiču iz porodica gde je alkoholizam zastupljen (96,7%). To su pretežno osobe sa poremećenom strukturom ličnosti (56,7%), ređe su sa afektivnim poremećajem. Psihotični poremećaji su veoma retki.

Sa dužim alkoholičarskim stažom raste broj neuhranjenih, razvedenih, nezaposlenih, kao i broj ranijih hospitalizacija.

Literatura

- Božić-Krstić V. Neke fizičke osobine stanovništva SAP Vojvodine. Magistarski rad. Univerzitet u Novom Sadu, PMF, Institut za biologiju, Novi Sad 1976.
- Božić-Krstić V, Pavlica T, Rakić R. Telesna visina odraslih Slovaka u Kisaču. Glasnik ADJ. Beograd 2004; 39: 277-84.
- Cocciari E, Milani S, Balsamo A, Dammacco F, De Luca F, Chiarelli F, Pasquino AM. Italian cross-sectional growth chart for height, weight, and BMI (6-20y), European Journal of Clinical Nutrition 2002; 56:171-80.
- Doroški M. Sudskopsihijatrijska analiza krivičnih dela u abnormnom i običnom pijanstvu. Magistarski rad. Univerzitet u Novom Sadu, Medicinski fakultet Novi Sad, 1997.
- Gavrilović Ž, Božić-Krstić V. Morfofiziološke i biotipološke karakteristike odraslih i starih osoba. Glasnik ADJ. Beograd 1981; 18:33-80.
- Gavrilović Ž, Božić V. Neke antropološke karakteristike srednjoškolske omladine. Zbornik za prirodne nauke, Matica srpska, Novi Sad 1974; 46: 161-72.
- Kapamadžija B. Forenzička psihijatrija. Dnevnik - Novi Sad; 1989. p. 85-117.
- Marić J. Klinička psihijatrija. 11th ed. Megraf - Beograd 2005.
- Öner N, Vatasever Ü, Sari A, Ekuklu G, Güzel A, Karasaliboglu S, Boris NW. Prevalence of underweight, overweight and obesity in Turkish adolescents, Swiss Med. Wkly, 2004; 134:529-33.
- Pavlica T. Bioantropološke karakteristike odraslih stanovnika Srema. Magistarski rad PMF, Institut za biologiju, Novi Sad 1996.
- Pavlica T, Božić-Krstić V, Rakić R. Body height and weight in adult Population in Srem, Banat and Bačka (Vojvodina). Glasnik Antropološkog društva Srbije 2008; 43: 329-35.
- Pavlica T, Božić-Krstić V, Rakić R. Antropološke karakteristike Crnogoraca u Vojvodini. Glasnik ADJ. Beograd 2007; 42: 167-77.
- Pavlica T, Božić-Krstić V, Rakić R. Antropološke karakteristike odraslih Mađara u Vojvodini. Glasnik ADJ. Beograd 2004; 39: 123-30.
- Petrović D. Neuropsihijatrijski poremećaji izazvani alkoholom. In: Milovanović D, Djukić-Dejanović S, editors. Odabrana poglavlja iz psihijatrije. Žeks – Beograd; 2000. p. 114-31.
- Rakić R, Božić-Krstić V, Pavlica T. Stanje uhranjenosti adolescenata u Somboru. Glasnik Antropološkog društva Srbije, 2008; 43:336-41.
- Smolej N, Miličić J, Rudan P, Chaventre A. Inter relations of the anthropological traits of the population of the Island of Serbia. Anthropological Poster Conference; Coll. Antropol. 1983;7:48-55.
- Tanner JM. Human growth and constitution. In: Harrison GA, Tanner JM, Pilbeam DR, Baker PT, eds. Human Biologz. Oxford University Press; 1988: 338-435.

Vlaškalčić Ž, Vlaški M. Procena stanja uhranjenosti kod adolescenata u Somboru. Glasnik ADJ 2005; 40:83-7.

Vlaški M. Psihopatološke karakteristike učinilaca seksualnih delikata. Magistarski rad. Univerzitet u Novom Sadu, Medicinski fakultet Novi Sad, 1995.

Weiner JS, Lourie JA. Human biology; a guide to field methods, International biological programme, Blackwell scientific publications, Oxford and Edinburg 1969.

ANTHROPOMETRIC AND SOCIODEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF TREATED ALCOHOLICS

Summary

Alcoholism was a chronic, progressive disease with a recidivistic progression which is characterized by the need to drink alcoholic drinks to achieve pleasure. In later phases of the disease, physical and mental damage occurs as a consequence of long-term overuse of alcohol.

The aim of this paper is to determine the morphological characteristics, state of nourishment, sociodemographic structure of alcoholics and the relations between these characteristics. Sixty male subjects in treatment for alcohol addiction in the department for alcoholism, drug abuse and borderline conditions at the HC „Dr R. Simonović“ in Sombor were surveyed. The survey was carried out in accordance with the directive and methods from the International Biological Program: body height, leg length, body mass, shoulder width, pelvis width, chest width, chest depth and chest diameter. Body Mass Index (BMI) was used to determine the state of nourishment. Average age of the test subject is 49,1 year, single tall, averagely nourished (BMI = 24,57 kg/m), finished high school (80%) and unemployed (80%), unmarried or divorced (43,3%), live in the country more often (63,3%), already treated for alcoholism (86,7%), and alcoholism present in the family (96,7%), and is most commonly related to personality disorders (56,7%).

Key words: anthropometric characteristics, sociodemographic characteristics, nourishment condition, alcoholics